

Biskop Tor Singsaas, preken i Nidaros domkirke, søndag 22. juli 2012:

Den fryktelige fredagen – og tiden etterpå

Tekst: Matt 5, 1-12:

¹Da Jesus så folkemengden, gikk han opp i fjellet. Der satte han seg, og disiplene samlet seg om ham. ²Han tok til orde og lærte dem:

*³ «Salige er de som er fattige i ånden,
for himmelriket er deres.*

*⁴ Salige er de som sørger,
for de skal trøstes.*

*⁵ Salige er de ydmyke,
for de skal arve jorden.*

*⁶ Salige er de som hungrer og tørster etter rettferdigheten,
for de skal mettes.*

*⁷ Salige er de barmhjertige,
for de skal få barmhjertighet.*

*⁸ Salige er de rene av hjertet,
for de skal se Gud.*

*⁹ Salige er de som skaper fred,
for de skal kalles Guds barn.*

*¹⁰ Salige er de som blir forfulgt for rettferdighets skyld,
for himmelriket er deres.*

¹¹ Ja, salige er dere når de for min skyld håner og forfølger dere, lyver og snakker ondt om dere på alle vis. ¹² Gled og fryd dere, for stor er lønnen dere har i himmelen. Slik forfulgte de også profetene før dere.

Ett år er gått siden Den fryktelige fredagen. Den lange fredagen da det ufattelige skjedde.

22. juli 2011 har for alltid skrevet seg inn i vår historie som noe av det mest bestialske og brutale som har rammet oss som enkeltmennesker, og nasjon.

Den har brent seg inn i oss. Vi kjenner på det det langt inn i kroppen vår. Minnene og erfaringene har satt seg fast der.

Kroppen har en egen evne til å huske. Den minner oss på det som har skjedd.

Nå er vi her for å huske og minnes de som så tragisk ble drept denne dagen. Vi markerer denne dagen sammen med de som ble hardest rammet. De som mistet barnet sitt, - ungdommen, broren, søsteren, barnebarnet, tante- og onkelbarnet, slektningen, vennen, naboen. Mange ble så direkte rammet. Vi er så få i dette lille landet vårt. Alle kjenner vi noen

som ble mer berørt og rammet enn oss andre. Det er så mange ansikter som igjen kommer fram denne dagen. Det var noe av det sterkeste jeg opplevde da bildene av alle 77 ofrene ble offentliggjort. Da ble det nært og grusomt og virkelig. Vi så ansiktene. De var så levende ----. Men brutalt ble de revet bort.

Vi må holde fast i alle fortellingene som blir fortalt om denne dagen og dagene etterpå. De må gjenfortelles og gjenfortelles. For de er blitt til grunnfortellinger i vår nasjon. De er viktige og avgjørende for nasjonens veivalg videre.

Nå er det mennesker med forskjellige hudfarge, med forskjellig tro og livssyn som gir sitt bidrag til vår nasjons nyeste og viktigste grunnfortellinger. Herfra skal vi hente kraft, identitet og inspirasjon framover. Derfor er det så viktig nå å la alle fortelle sin historie, og åpne opp for at den blir lukket inn i, og inkludert i vårt lands grunnfortellinger. Fortellingene etter 22. juli er viktige fordi både muslimer, kristne, humanetikere og mennesker fra andre religioner og livssyn ble like brutalt rammet. Vi fikk et skjebnefellesskap som vil kunne forandre mye i nasjonen, og i vår måte å forstå oss selv på. Ikke minst ved å akseptere og erfare annerledeshet som en rikdom og ressurs for vårt land. Vi utfordres til å reise oss i protest mot enhver som forsøker å ensrette og stigmatisere den som ikke er som en selv. Fortellingene knyttet til 17. mai har vært viktige for vår nasjons identitet. Fortellingene etter 22. juli blir og viktige retningsvisere for hvordan vi skal leve sammen i landet vårt. Etter hvert vil vi få øye på hvilke fortellinger som forener oss, og som må gjenfortelles når de store dagene for markering av felles identitet kommer. 17 mai kan heller ikke markeres heretter uten at 22. juli er med i tankene og refleksjonene, slik både 9. april og 8. mai har vært det.

Vi må ikke glemme hvordan vi tok i mot hverandre disse dagene! Vi møtte hverandre med åpenhet og toleranse, enten vi kjente hverandre eller ikke. Dette må vi ta med oss som dyrekjøpt erfaring.

Og jeg tror vi alle vet vi hvor vi var da de første meldingene kom. Vi har hatt behov for å fortelle hverandre det. Vi har dette året hørt utallige dramatiske fortellinger, - fra de unge som var på Utøya, og de som opplevde infernoet i Oslo. Disse har berørt oss sterkt. Jeg har ikke maktet å lese alle de grusomme beretningene. Jeg fikk vondt av dem i kropp og sjel. Medlidelse kalles denne utfordringen. Men vi klarer ikke å være tilstede gjennom alt.

Vi husker dagen og timene og sekundene da nyhetene tikket inn. Først fra regjeringskvartalet - om bomben som smadret nesten alt. Deretter uforståelige meldinger om skudd på Utøya, meldinger som tiltok i styrke, og først dagen etter fikk vi innsyn i det vanvittige omfanget. Forståelsen av det grusomme som hadde skjedd, - det gikk for alvor opp for meg da jeg stod opp om morgenen den 23., og så at det store «splitt-flagget» på Kristiansten festning hang på halv stang. Da kom tårene, og den såre gråten. Det ble symbolet på det grusomme som hadde skjedd, og det voldsomme omfanget.

Nå begynner jeg, merker dere, med mine fortellinger om dagen og dagene. Og dere har deres. Noe av det sterkeste som har brent seg inn i mitt minne, var da ordfører Rita Ottervik like før kl. 18.00, til kveldsmessen den 24. juli, kom inn i Domkirka med de overlevende fra Trondheim og Trøndelag. Denne inngangen vil jeg aldri glemme. Ansiktene til de unge. Ansiktene til de andre i Domkirka. Alle var vi tårevåte av sorg og fortvilelse. Heller ikke vil jeg glemme gudstjenesten med lystenning og sterkt nærvær av oss alle.

Jeg gjorde en gjennomgripende erfaring etter 22. juli. ---- Jeg var uten ord i mange dager. Men desto mer var jeg kropp. Og for mange av oss var det slik. Vi hadde ikke mange ord. Men en talende kropp som vi trodde og erfarte snakket sant. Kroppsråket er jo slik. Sannere

enn ordene mang en gang. Vi tok omkring hverandre, så hverandre inn i øynene, la hånden på skuldrene til den andre. Stoppet opp på gata og vekslet noen få ord om det som var skjedd. Men etter hvert fikk vi ord av Konge og Statsminister, Ordfører og Preses og andre som hjalp oss til å stå fram som fellesskap. På onsdagen, på Torget i striregnet, stod vi med rosene høyt hevet, og statsråd Trond Giske ga oss ordene om at; « --nå faller tårer ned fra himmelen». Skapningen var i sorg. For meg ble dette til bildet av «en gråtende og sørgende Gud».

Denne dagen og dette året har vår nasjon blitt satt på prøve. Vi har svart på en måte som verden rundt oss har undret seg over, og det har gjort dypt inntrykk.

Ondskaper har tatt bolig i et menneske. Han valgte det onde, - det mest grusomme. Hvordan er det mulig?

Mange makter ikke å nevne hans navn. Han forblir navnløs. Det er umulig å forholde seg til ham. For han har tatt fra dem det aller kjæreste i livet.

Hvordan svarer vi på slik ondskap. Vi svarte med kjærlighetens språk. Ikke gjengjeldelse og vold. «Rosetoget» er blitt en begrep. Årets «nyord» på norsk i 2011. Mettet av innhold. Vi tente lys i kirkene. Bar med oss roser til kirker og torg. Vi sang. «Mitt lille land» som Ole Paus så poetisk, vart og vakkert har gitt oss. Dette har vært av de ord som har skapt felles forståelse mellom oss. Drømmen om vårt lille land. «Et lite sted, en håndfull fred slengt ut blant vidder og fjord, - der høye fjell står plantet mellom hus og mennesker og ord, - der havet stryker mildt og mykt som kjærtegn fra kyst til kyst – Mitt lille land - der stillhet og drømmer gror, som et ekko i karrig jord.» Dette ble en protestvise etter at bomben falt og skuddene rammet. Den ble en måte å svare ondskaper på, sammen med sangen «Til ungdommen» av Nordahl Grieg; « --- Fred er å skape. Kast dine krefter inn; døden skal tape. --- Vi vil ta vare på skjønnet, og varmen, som om vi bar et barn varsomt på armen»

Han skal ikke få drepe «drømmene» våre!

Storsamfunnet har kalt ham ved navn – for å stille ham til ansvar. Det er å være menneske, - selv ansvarlig for sitt liv og sine handlinger.

Vi har svart med å regne ham som et menneske, - som skal stilles til ansvar for sine onde handlinger. Slik har vi holdt fast på hans menneskeverd på tross av hans grusomme handlinger som er umenneskelige. Derfor har rettssaken vært så viktig. Her har vi holdt fast på rettsstaten. Storsamfunnet tar ansvar for en rettssak som følger våre demokratiske prinsipper, hvor alle skal få mulighet til en rettfærdig rettergang og domsavsigelse. Uansett handlingens alvorlige og bestialske karakter.

Rettsaken har vært en voldsom belastning for de overlevende og etterlatte. Å stå ansikt til ansikt med ham igjen i rettssalen. Det har gitt styrke og stolthet i forhold til å vise ham der og da at han ikke har fått ødelagt det en trodde på, og levde for. Men og ufattelig rystende og skakende, for de hadde møtt ham, og sett ham med våpen i hånd.

Storsamfunnet har tatt ansvar. Og vi vil i ettertid bruke mye tid på å forstå og erkjenne. Den enkelte av oss har frihet til å rase og skrike og hate og forakte. Og ønske ham låst inne til evig tid. For å overleve, må de kanskje det!

Hvor, - og til hvem skal vi gå med vår dypeste klage?

De som har mistet sine vil måtte bære denne tyngselen videre når vi andre lettere går inn i hverdagen igjen.

Nå trengs medmennesker som kan bli, og være tilstede i smerten, - ---- naboer, venner, - varme fellesskap som tar hånd om, og gir støtte når den offentlige oppmerksomhet nå gradvis vil avta.

«Tårer fra himmelen», hørte vi.

En Gud som gråter. Noe annet er ikke til å holde ut i forhold til det vi har vært igjennom. Vi har undret oss over Gud, - og særlig de selvsagt, som mistet sine.

*«Midt i alt det meningsløse
som vi møter her på jorden,
blir vårt hjertes skrik til bønn.
Gud, vi roper: Om du finnes,
finn oss, redd oss når vi synker
i vårt eget tomhetsmørke.*

*Selv om ubesvarte hvorfor
stadig dirrer i vårt hjerte,
ber vi, Herre: Gi oss tro,
tro på deg som kjemper med oss,
fylt av kjærlighet, i nærkamp
med det ondes makt i verden.»*

Salmedikteren Svein Ellingsen hjelper oss med ordene om Gud.

(Salmer 97: 75)

Gud – er du der?

Vi leste fra Bergprekenen. Jesu ord. Jesus viste en annerledes vei. Han er Guds spor i verden. I Bergprekenen møter vi kjærlighetens vei. Hele teksten bærer med seg en egen medfølelse. Full av trøst og løfter til den nedbøyde og undertrykte.

Men en tekst gjennomtrevlet av styrke og tro på kjærlighetens vei som den eneste vei til livet, - som gir oppreisning i livet og nytt livsmot.

Kjærlighetens vei er en langsom vei. Der må du vente, vente på ditt medmenneske. For det makter kanskje ikke gå videre. Og det må ikke bli igjen alene! Det trenger et medmenneske. Alle gjør det. Bergprekenen forteller om en Gud som har lagt ut velsignelse og godhet mellom våre hender slik at vi kan rekke dem til hverandre.

Vi levde dette ut i de intense dagene etter 22. juli.

Kjærligheten har to sider. Barmhjertighet og nåde når et menneske trenger det i livet. Å ha en hos seg som blir og som blir når alle andre går sin vei.

Den andre siden: Som reiser seg i protest når et medmenneskes liv er i fare. En som finner en annen vei enn makten og hevnen og grusomheten som svar. Her ligger livets mysterium gjemt. Og dette er medlidelse.

Vi holder trassig fast på at vi tror på en Gud som selv kom til oss som medmenneske i Jesus Kristus, og som blir og blir og blir, og ikke forlater oss når andre ikke makter mer. En Gud som gråter. En korsfestet Gud. En lidende Gud. Kjærlighetens Gud. En Gud som går saman med oss gjennom alt.

Vi lar våre fortellinger flette seg inn i fortellingene om ham. Da blir de til fortellinger om håp. Kjærligheten er sterkere enn døden.

Jeg er spent på hvordan akkurat det vil foregå, at kjærligheten vinner over alt til slutt. Jeg kan ane hva dette er for noe. For jeg har jo alt erfart at kjærligheten kan være sterkere enn det som tar liv og livsmot fra oss. Dødskreftene drives bort i hverdagen når jeg møter mitt medmenneske med tillit, åpenhet og kjærlighet. Så litt, «bitte-litt» har jeg erfart det. Og jeg ser at Jesus levde dette helt ut i sitt møte med medmennesker.

Og han gjør det med oss nå.

*«Om vi seirer eller synker,
skal vårt svake liv bli båret
gjennom liv og gjennom død.
Gud, vi roper: Du som finnes,
finn oss, redd oss, la din nærhet
bli vårt lys i tvilens mørke.»*

Salige er de som skaper fred, for de skal kalles Guds barn, hørte vi.

Kjærligheten driver vekk all redsel. Den er skapende. Når redselen er borte, får vi tilgang til våre skapende krefter som Gud har utrustet og skapt oss med.

Til dere som sørger; dere skal trøstes. Ikke ved at smerten tas bort. Å, som vi skulle ønske det.- Eller, - vil vi det når det forferdelige alt har skjedd? For i smerten og sorgen ligger mye gjemt. Gjennom den blir vi klar over hvor uendelig kjær vi hadde den som vi mistet. I sorgens rom skapes nye fortellinger som åpner opp for livet fra en annen kant enn før? Og i alt dette er Gud hos oss. En stor kjærlig «hånd» holder oss fast gjennom alt, også når vi føler at vi er i ferd med å gå fullstendig til grunne.

Vi tror på en Gud som har kommet som Jesus Kristus, og som blir, og som blir hos oss.

*«Kom vårt sprengte liv i møte!
La oss i vår trengsel merke:
Under alle dyp er Du!
La oss gripe dine løfter:*

*Ingen makt skal kunne skille
oss fra kjærlighetens allmakt.»*

Gud vi ber!

Til ære for Faderen og Sønnen og Den Hellige Ånd som var og er og blir en sann Gud fra evighet til evighet.

Amen.

